

„ . . . Szép Zengedező Enekek következnek.”

A most közlésre kerülő néhány régi karácsonyi éneket a szeretet ünnepén Lékai László bíboros emlékének ajánlom, mivel mindvégig szívügye volt kutatásom. Más szóval a vallásos néphagyomány korai rétegeinek föltárása, akár élőben, azaz gyűjtés során, akár holt anyagban a történeti folklór elfekvő-rejtett emlékeit keresvén. Ezeket hol írott, hol nyomtatott formában a kegyelet örökítette a mindenkori utódokra, a jelen öregeire, adatközlőimre. Így találtam meg sok olyan értéket születte sublőtfiókokban, kamrai dobozokban-ládikákban, netán pincegrádicsok fokain szunnyadva, gyakran a még le nem bontott házak padlásán, pókhálós gerendazugolyokban. Sok közülük az elődök-felmenők (előénekes-búcsúvezetők) keze nyomát őrizte. Őrizte az agyonforgatott oldalakon, barnásra koszolódott lapsarkokon: egyes dallamjelzéseken, szűkszavú bejegyzéseken. És még mást is őrzött. Letűnt idők valóságát, hétköznapi és ünnepek váltásába tagolódott napi lét menetét, az idő folyásában örökké megújuló természet rendjét. Őrizte e természetes rend szabályozta paraszti életformát s ennek hagyományvédő-éltető belső rezervátumait: a tél bibliát és imakönyvet forgató fehér csöndjét s az ezt meg-megszakító szokások életermékenységjegyű szentes-vaskos vídamságát. Őrizte a nyári esték kimerült álomba zuhanó imádkozásait, a mindenkor várt ünnepek, búcsúk emelkedett hangját, szóban-énekekben föltörő örömét. Ez a paraszti életforma bármilyen nehéz is volt, soha nem lehetett olyan nyomorúságos, hogy megbéklyózta volna az életet szépítő fantáziából s az életet elfogadó vallási érzésből születő alkotókedvet.

A kéziratos és a nyomtatott népi emlékek tanúságtétele nemcsak a paraszti spiritualításra, vallásos életre vonatkozik, hanem a nemzeti művelődés- és szellemtörténetre is, mivel ezek számára is jelentős forrásanyaggal szolgál. Ilyen például a nekem annyira kedves 1731-es Vépi Énekeskönyv. Mesterházi Miklós, több évtizeden át vépi (Vas megye) iskolamester-rektor énekgyűjteménye. Főleg azon énekei kiemelkedőek, amelyek az egykori irodalmi-költészeti alkotásokból folklorizálódtak, s alig ismert vagy ismeretlen epikus-dramatikus mozzanatokot tárolnak, vagy, s ez legalább olyan fontos: a történeti folklór kevéssé áttekinthető, adatszegény szakrális hagyományvilágát hozzák közelünkbe. Az Énekeskönyv számtalan éneke háttérrelhető az ismert irodalomtörténeti kézikönyvek segítségével, sok viszont a még régebbi úgynevezett incipit-kezdősor katalógusok böngészésével sem, lévén egykor a helyi gyakorlatban élő, napjainkra azonban onnét kikopott, elfelejtett „Cantillena”.

Az Énekeskönyvvel először 1970 júniusában találkoztam Szombathelyen: a Berzsenyi Könyvtár tulajdona HB 1058 Savariensa jelzettel. A leíró kántort magyar neve ellenére is eleinte osztrák vagy morva eredetűnek véltem, annyira idegenes írásmóddal és egyenetlen magyarsággal rögzítette az énekeket. Írásgyakorlata sajátos: elfogadott jelekkel éppen úgy él, mint egyéni jelzésekkel. Sokszor zavaróan következetlen, még egyazon szó leírásánál is eltérően jár el. Az énekeket nem strofikusan, szótagszám szerinti sorokba tagolja, hanem csak szakaszosan egybetördeli. Ezért poétikai okokból az eddigi közlések alkalmával én adtam meg a versformát történeti előképek, vagy jó tudásom szerint. E sokszor nehezen betűzhető s több kéz jegyét is viselő énekanyag nem könnyű olvasmány, mégis áldassék „Nicalaus Mesterhazi Ludi Rector Vépiensis” neve, aki „Anno Domini 1731 Die 23 gti” kézjegyét rávéste a 146. oldalra s ezzel hallhatóvá tette eleink hangját s megjelenítette szellemi gazdagságról valló igényes vallásosságát.

Erdélyi Zsuzsanna

Karácsonyi Énekek

Vépi Énekeskönyv, 1731. 53–54. old.

(ad notam:) ... tibi dicam Jesu mi

*Ember Szemlild az Istálott,
vékony veszsőbűl font válot,
ennel világon frisseb palota nem volt,
mind arany ezüst, ehez képest füst,
itt Isten fia itt ember diia –
Itt Istenségnek minden hato Ujá.*

*Oh edes Szép Palotácsko,
Gyönyörű édes jászlocská,
világ Gyöngyinél Drágáb Istálócská,
Jesus Szálláso, első lakáso,
azért kedvellek, Szébűl ölellek,
semmit sem filek, ha melletted élek*

*Az Mennyi Szolma Szálócška,
Szévémben anyi nyilacska;
kivel most öklel ez kis Istálócška,
Jesus Kőnyvei, Lölkünk Gyöngyei,
kis helecskeje, Szemetecskeje,
lelkünk gyémántyo, mely Szévűnk megháitya*

*Lölkömnek örök lákáso,
légyen itt Szent mulatáso
ettűl ne Szűnnyik Szévémben nyiláso,
édes Szénácsko kemín parnácsko,
engem nyugosztál, mágadhoz fogtál.
itt Lélkem élyen Jesusomnak Amen.*

Karacsoni Énekek,,

Vépi Énekeskönyv, 1731. 92–93. old.

Alia Cantillena

*Bőtlehembben sies Lelkem,
ott vár téged nagy örömmöm,
no kisics el gyorsan kél fél
Széved hozzájo emeld föl,*

*Az kápuhoz ha irkezel,
s ő felölő kérdezkédél
nem Palotán arány Polán,
De találod egy kis Szénán.*

*Ritka léssen udvarloja,
Kevés Számu Szolgálója,
Csak Mária édes Anynya,
es Sz: Joseph kedves (Attya).*

*Bátran hozzája járúllunk.
es előttő térdet haicsunk,
de földözöl s – ne röütözzél
sőt néki így esedezzel.*

*Az te io voltod engemet,
hozza vonta én Szévémet,
Szent Atyátűl mert küldetet,
nagy kinokrá születtetet.*

*Csudálkozom én Kristusom,
Szerelmeden Szent Jesusom,
hogy engemet így bócsültély,
Isten Livin hozzám jöttél.*

*Zeng fülemben szép sirásod,
de ez nágy Szánózkodásod,
Hogy fiaid mind el vesztünk,
Pokol torkábon merültünk.*

*Jai nekünk az kik vétettünk,
és téged ki rekesztettünk.
Bethlehemnél meg utáltunk,
Szévűnkbul ki taszitottunk.*

*Pirúl világnok Pompáia,
sok gonoszságnak Dajkáia,
Midőn menynek földnek Ura,
tétetett Kisded Szénára. Amen.*

Karacsonyi Enekek

Vépi Énekeskönyv, 1731. 56–57. old.

Nota. Omni Die Dicc. Ev

*Oh Jesusom en virágom,
oh én édes Kisdedem,
ki vetett oly keminy ágyótt
néked én Szerelmessem,*

*Té rosákon liliomokon
méltó voltál fekűnyyi,
gyöngyvirágom rosmarinom,
Szép Szágu hiiácéntom*

*Názaretbeli narczissom,
Feir tulipántom,
Rosábul ki nyélt liliom,
oh én édes kisdedem,*

*Istálobán az Jászolbán,
fekszől mast barmok között,
kik lehűlvín melegéték,
a' té hideg heledett.*

*Gyenge kisded Sir kesereg,
te eretted, bűnös lilek,
Sietsiggel iáruul hózzá,
Lágyics keminy ágyodát*

*Ki az előtt Dörgésekkel,
iszonyú nagy kövekkel,
bűnösöket rettent vala,
Csudálotos Jelekkel*

*Most pediglen kegyelmessen,
te hozzád iótt mennyekből,
az Attyánok Szent málásztyát,
Osztogát Szeretettből.*

*Ime fekszik az Jaszolbán,
Piros Claris ajaku,
kisded Királ Szolgaihoz,
Szeretettel tündöklík,*

*Kárbunculus fémlék mastán,
tűz formáro Szénábon
mindenekett az kik iárnok
világnok homállábon,*

*Vilagosít es meg lagyít,
Széretetnek lángiávol,
sietsigél keminségét,
az ű Szent kegyelmivel,*

*Mert nem masért bűnösökért,
Szállott le az egekből,
hogy kivenne esett predat,
az órdögnek torkabul,*

*Halal mérget kigyo feiit,
bűnnek minden ereit.
el rontána meg váltóna,
benne bizo hiveknek.*